

Rezumat teză de doctorat
MATRIȚE VIZUALE ȘI NOILE MEDIA

Coordonator științific: Prof. Univ. Dr. Cristian-Robert Velescu
Doctorand: Mihai Zgondoiu

Prezenta teză abordează subiectul matriței vizuale, al șablonului așa cum se manifestă în societatea prezentului, bazată pe progres și informație.

Pornind pe filonul istoric, teza de față evidențiază faptul că arta nu se schimbă, ci se reinventează, artistul fiind mereu într-o continuă avangardă.

Astfel, o cercetare direcționată din prezent spre trecut, într-o epocă a paradoxurilor perene cum este aceea în care trăim, reprezintă (chiar într-un demers sumar) liniile directoare ale acestui studiu de întoarcere la matcă, la matrice, la matriță. Studiul de față reprezintă, de fapt, o ilustrare a reinventării matriței, având drept catalizator formalismul, concept negat de fragmentarism, Postmodernism (prin interacțiunea contrariilor într-o lume de citate), deconstructivism și post-Post-modernism, curente care i-au dat lovitura de grație.

Istoria matriței, a tiparului, a tehnicilor gravurii a reprezentat obiectul studiului unui mare număr de cercetători, fapt ce a determinat orientarea cercetării personale în direcția unei zone de confort pentru mine, deși explorată insuficient în cadrul studiilor de specialitate, aceea a exprimărilor vizuale ale noilor media.

Astfel, prin teza de față mi-am propus abordarea subiectului mai puțin din perspectivă estetică, focalizând cercetarea pe aspecte de ordin tehnic, dar și din perspectiva materialelor și tehnologiilor utilizate în creațiile artistice ale epocii contemporane.

Aspectele principale ale cercetării vizează paralelisme/ înrudiri/ influențe între era print-ului clasic și manifestările tehnologice ale celei contemporane, în care întregul aparat al comunicării este caracterizat de „instantaneitate”.

Acest studiu este pluridirecționat, atingând aspecte de ordin istoric și tehnologic (instrumentarul tehnico-material), reliefând transformările pe care matrița/ print-ul/ șablonul le-a suferit în perioada post modernă și contemporană prin evoluția ultra rapidă

a practicilor artistice specifice.

Documentarea pe care am realizat-o în sprijinul elaborării tezei se bazează pe studiile de referință din domeniu (Mihai Mănescu și Liviu Stoiciu), dar și pe observația directă asupra operei și contactul direct cu artiști reprezentativi, sens în care am inclus interviurile pe care le-am avut cu artiști importanți ai genului (Suzana Fântânanu, Mircea Dumitrescu, Ciprian Ciuclea) a căror transcriere integrală se află în Anexele tezei.

Teza de față își propune să reliefeze ceea ce se întâmplă cu artistul prins în gândirea matricială în care cultura de format își asumă și repunerea în discuție a originalității în raport cu șablonul și serialitatea.

Pe lângă o concisă istorie a gravurii între reproductibilitate și creație, de la canonic la experimental, de la primii anonimi gravori la primii anonimi graffiti, cercetarea cuprinde studii de caz și analiză aplicată pentru evidențierea proiectelor vizuale personale, prin intermediul cărora am considerat că matrița înseamnă o importantă punte de comunicare între cultura critică și cultura de format. Lucrarea de față își propune să realizeze și un portret în eventai al operei de artă contemporane care se reinventează și ea, ca parte intrinsecă a formatului după ale cărui reguli joacă, aflându-se în avangardă continuă. Ca utilizator de șablon, pe de o parte, dar și ca generator de noi formate, pe de altă parte, într-o energică versatilitate a schimbului de locuri.

Mi-am impus - atât ca artist, dar și în postura de cercetător - exercițiul experimental continuu, asumându-mi în egală măsură și eșecul unui asemenea discurs novator sub presiunea formatelor, a derapajului între validarea de către piața mediată de noile tehnologii ale comunicării și informației și tentația de a accede la canon. În strategiile contemporane ale artei, fronda a fost transformată în utilitate/utilizare de produs, de marfă care vinde imaginea suprapusă artei, sau devenită chiar obiect al artei, așa cum noile tehnologii pe care personal le utilizez în cadrul creației mele, noile media cu ajutorul cărora experimentez, devin chiar conținut al creației. În acest transfer subtil, în care chiar și eșecurile experimentului sunt perene, în calitate de ipostaze ale căutării, ale problematizării și conceptualizării, am căutat să extind constant suprafața dialogului cu noile media de al căror arsenal m-am folosit în demersuri vizuale și care pot valida/invalida „marfa”, dar și dialogul cu receptorii artei noastre.

În cadrul tezei de doctorat „Matrițe vizuale și noile media” am structurat cercetarea în 6 capitole distincte: „Introducere”, capitolul II – „Gravura, operă anonimă și operă de autor. O perspectivă istorică asupra raportului creație – reproductibilitate”, capitolul III – „Gândirea matricială între ready made urile lui Duchamp, serigrafiile lui Andy Warhol și mișcarea Graffiti”, capitolul IV – „Tehnicile gravurii clasice față cu experimentul și noile tehnologii ale comunicării și informației”, capitolul V – „Noile Media în peisajul post-modern”, capitolul VI – „Matrițe și concept: proiectele vizuale ale autorului în contextul artei contemporane (2008-2016)”.

Prima parte a acestei teze, „Introducerea”, oferă o structură cvadripartită: „Arta nu se schimbă, se reinventează. Matrix versus Matrițe?”, „Formatul, o bombă cu efect întârziat”, „Matrițe vizuale în societatea cunoașterii”, „Artistul în avangardă continuă – Argument”, subcapitole în cadrul cărora se prezintă contextul actual al artei, cu multidisciplinaritatea manifestărilor sale care reinventează formule/tipare/matrițe clasice. Subcapitolul „Artistul în avangardă continuă – Argument” notează succint provocările artistului contemporan de a se exprima reinventând trecutul, prezentând și argumentul personal în demararea și finalizarea acestei cercetări.

Capitolul II, „Gravura, operă anonimă și operă de autor. O perspectivă istorică asupra raportului creație – reproductibilitate”, este concentrat asupra reliefării aspectelor de ordin tehnic, alături de o prezentare istorică a contextului apariției matriței și tiparului aflându-se trei subcapitole – „Tiparul înalt”, „Tiparul adânc” și „Tiparul plan” – care oferă detalii strict legate de tehnologia tiparului de la începuturi până în prezent. Subcapitolul „Tiparul înalt” este alcătuit din următoarele subcapitole: „Xilogravura”, „Linogravura”, „Studii de caz”, subcapitolul „Tiparul adânc” este alcătuit din subcapitolele „Dălțița”, „Pointe Seche (Ac Rece)”, „Mezzotinta”, „Aquatinta”, „Aquatinta”, „Studii de caz”, iar subcapitolul „Tiparul plan”, are în componență subcapitolele „Litografia”, „Serigrafia”, „Monotipia”. „Tiparul offset”, „Studii de caz”. Fiecare din aceste părți cuprinde succinte date tehnice referitoare la tehnici și studii de caz care reprezintă punerea în operă a tehnicii și instrumentarului prezentate în substanța subcapitolului.

Această zonă a cercetării se referă la momentele de după revoluția tiparului, când matricea, cu încărcătura ei antologic figurativă, devine matriță - un șablon acționând cu

precădere în sfera utilitarului prin extindere. Au urmat revoluțiile care au schimbat fața politic-socială a lumii în secolele XIII, XIX și în prima jumătate a secolului XX, toate făcându-și un titlu de glorie din dezavuarea formalismului (fie el și în ipostaza de canon academic), iar cele din secolul trecut încercând, în primă fază, să-și adjudece avangarda pe care apoi au înfierat-o cu vehemență.

„Gândirea matricială între ready-made-urile lui Duchamp, serigrafiile lui Andy Warhol și mișcarea Graffiti” este capitolul III, parte a tezei care prezintă zona modernă a artei și modificările tehnice, plastice, dar și sociale ale acestei perioade. Structura acestui capitol este de asemenea cvadripartită: „Ready-made-ul lui Marcel Duchamp. Obiect gata făcut, obiect de serie”, „De la Marcel Duchamp la Arta Pop. O sinteză a gândirii matriciale.”, „Mișcarea Graffiti între matrice și matrițe vizuale”, „De la primii gravori anonimi la primii anonimi de graffiti”. Ideile principale ale acestor subcapitole vizează personalitatea marcantă a lui Marcel Duchamp. *Ready-made*-urile lui Marcel Duchamp pot fi interpretate ca fiind pionii ai avangardei, forme de expresie menite să fie transformate prin convenția unei reguli clar stabilite. În opinia majoritară, a criticilor și instituțiilor care au înmagazinat arta lui Duchamp, sau mai bine spus anti-arta ce a generat tendințe, curente și stiluri de exprimare de la începutul secolului până în zilele noastre, Marcel Duchamp a reprezentat în adevăratul sens al cuvântului o matrice vizuală a secolului XX.

Capitolul IV se concentrează în jurul „Tehnicilor gravurii clasice față cu experimentul și noile tehnologii ale comunicării și informației”, având următoarea diviziune: „Gravura și tiparul, de la canonic la experimental”, cu subcapitolul „Studiu de caz: Bienala Internațională de Gravură Experimentală IEEB3 (ediția a III-a, 2008, Centrul Cultural Palatele Brâncovenești, Mogoșoaia)” și „Noi expresii artistice în societatea cunoașterii”, cu subcapitolul „Gravura contemporană română - nevoia de eliberare a gestului artistic de constrângerile tehnicii, discursurile grafice ale Suzanei Fântânariu, Mircea Dumitrescu, Ciprian Ciuclea”. Fiecare dintre aceste subcapitole comportă studii de caz ce includ exemple artistice ale conceptelor prezentate în cadrul capitolului care oferă scurte prezentări ale tipurilor canonice de imprimare și extensia acestora în exprimările vizuale experimentale.

Acest capitol se referă la șablonul expandat, ca ultimă redută a matricei, care se coagulează, se reconfigurează și aspiră, sub presiunea social-politicului și a consumerismului globalizant, să facă diferența între cultura critică și cultura de masă, redenumită cultura de supermarket. Între canonul clasicizat, impermeabil și tensiunea crescândă a marginalității, a periferiei care luptă să fragmenteze centrul într-o pluralitate de centre.

Matricea postmodernității, în viziunea celor mai influenți teoreticieni ai fenomenului, Linda Hutcheon¹ și Ihab Hassan², este tocmai, paradoxal, un șablon expandat, o grilă globală, o rețea de informații. Refuzând canonul și ierarhiile, impuse de mentalități „încremenite în proiect”, mizând pe dispariția granițelor dintre genuri, pe asumarea condiției de marfă a artei care trebuie nu numai să aibă piață, dar să și stabilească regulile acesteia și să fie vizibilă în media (înglobând în țesuturile și texturile ei intrinseci procedee, efecte și afecte specifice lor) matricea în discuție nu propune altceva decât un alt canon. Acela al șablonului care se recompune din fragmente în care sunt de regăsit, uneori definitiv și atributele terenului periferiei care a determinat deflagrația: kitsch-ul, marginalitatea și tabloidizarea în ofensivă, parodiarea canonului tocmai demolat, ludicul afișat cu nonșalanță, dar și tehnici multimedia și de marketing.

Acest șablon poate fi reprezentat printr-un *pattern* (în sensul de „model” și chiar de „forma mentis” colectivă, de rețea informațională) care ar putea fi definit prin titlul unui studiu celebru - „Forma ca deformare”³, translat într-o contemporaneitate în care noile revoluții transmise în direct la televiziuni nu numai că au adus încă o dată arta în stradă, ci au făcut din artă chiar o componentă a ei prin revigorarea mișcării graffiti cu toate armele (tehnicele) acesteia, inspirate chiar de mișcările socio-politice al căror mesaj într-o simultaneitate remarcabilă, acestea îl reliefează în simbioză cu desfășurarea evenimentelor.

Capitolul V, „Noile Media, în peisajul post-modern” este partea cercetării care se axează pe prezentarea conceptelor Noilor Media, istoria acestora și modul în care matricea

---

¹ Linda Hutcheon, O.C. (născută în 24 august 1947) este un academician canadian care lucrează în domeniul criticii literare. Ea este cunoscută în mod special pentru teoriile sale influente despre Postmodernism. (<http://individual.utoronto.ca/lindahutcheon/>)

² Ihab Hassan s-a născut în Cairo, Egipt, și a emigrat în Statele Unite în 1946. El este în prezent profesor emerit de cercetare la Universitatea din Wisconsin - Milwaukee . (<http://www.ihabhassan.com/>)

³ Popa, Mariana, *Forma ca deformare*, ed. Eminescu, București, 1975

clasică devine matricea info-graficianului. Structura Capitolului V cuprinde: „Rolul matriței (matricei) în societatea informației”, „Istoria conceptelor Noilor Media”, „Ars Electronica: matrițele info-graficianului. Trame, grile, repetiții”.

În cadrul acestui capitol am arătat cum matricea postmodernității trebuie cercetată în momentul în care relativitatea propusă de teoriile lui Albert Einstein a fost turnată, cu principiile și efectele ei de gândire, în formulele artistice care au aruncat în aer distincția dintre arta înaltă (cu precădere academică și canonică) și cea periferică (supusă experimentelor nihiliste, anarhice și deconstructiviste). Matricea postmodernității, văzută ca loc comun al conflictului dintre genuri și forme canonice și al „gândirii slabe” (după argumentele lui Gianni Vattimo din „Sfârșitul modernității”⁴). Atributele acestei matrice a postmodernității, după Ihab Hassan, aruncă în aer efectul de canonizare și axiologie infailibilă.⁵

Modul în care cercetarea de față se reflectă în creațiile personale este evident în capitolul VI, „Matrițe și concept: proiectele vizuale ale autorului în contextul artei contemporane (2008-2016)”, în care sunt prezentate 21 proiecte/lucrări personale și legătura lor cu Noile Media și matricea/șablonul/stanța artei contemporane. În acest sens, structura capitolului este următoarea: subcapitolul „Matrița – instrument tehnic” are în componență subcapitolele: „ME (Eu)”, „MATRIX MECHANISM (Mecanismul Matriță)”, „KITSCH-ME”, „ME MATRIX (Eu Matrița)”, iar subcapitolul „Matrița – instrument conceptual” are în componență subcapitolele „MANOLE DIN BOBALD”, „POEMUL MATRIȚĂ”, „20. rEVOLUTIE!?”, „LIBERTATEA CA ȘABLON”, „REPLIKA. Made in China”, „THE ARTIST’S GOLDEN HAND (Mâna de aur a artistului)”, „RED CARPET (Covorul Roșu)”, „LENIN’S SLEEP (Somnul lui Lenin)”, „RupTrup”, „HEFAISTOS DREAM (Visul lui Hefaistos)”, „HEARTest”, „CAMOUFLAGE PEACE (Pace camuflată)”, „AM ÎNFRÂNT”, „DADA BRANCUSI”, „(RE)DADA”, „EXTRAfaces”, „Al cui este Brâncuși? Aceasta este întrebarea”.

Acest capitol urmărește, din anul 2008 până în prezent, lucrările și proiectele realizate sub semnul *matriței vizuale*, al pattern-urilor culturale sau politice tip șablon,

---

⁴ Vattimo Gianni, *The End of Modernity: Nihilism and Hermeneutics in Postmodern Culture*. Trans. J. R. Snyder, Baltimore: John Hopkins University Press, 1988.

⁵ Hassan Ihab, Hassan Sally, *Innovation/Renovation: New Perspectives on the Humanities*, Madison: University of Wisconsin Press, 1983.

fiind o serie de lucrări despre raportări artistice față de fenomenul serialității, al reproductibilității, și al experimentului vizual într-o eră a vitezei marcată de consumerism tabloidizare și egocentrism. Astfel, propun o cercetare asupra modalităților în care tehnicile contemporane ale printului marchează prezentul prin reconstruirea trecutului și anticiparea viitorului. De asemenea, este capitolul în care promovez ideea de autopropunere a artistului ca unică *matriță* a artei sale, corpul în sine fiind instrumentul care permite înregistrarea, sub forma unei urme, a unei "semnături" unice, deseori auto-performative.

Argumentele acestei teze se concentrează în jurul ideii de matriță/șablon pornind de la reperele tehnice și ajungând la cele conceptuale. Voi urmări două direcții: formală/tehnică și conceptuală pentru o înțelegere mai bună a ideilor personale exprimate și pentru a demonstra că arta contemporană și cea tradițională nu trebuie privite antagonic, ci mai degrabă productiv dialectice.

În calitate de cadru didactic, am considerat că unul dintre scopurile acestei teze de doctorat nu este cel de a face o prezentare tehnică aprofundată, fiind deja scrise volume de referință în acest sens, ci mai degrabă încercarea de a da o altă direcție *de citire* a operelor artistice, dezvoltând astfel capacitatea de creație și interpretare vizuală a studenților.

Teza se finalizează cu formularea unor „Concluzii” urmate de „Bibliografia” utilizată în cadrul cercetării și de „Anexe”.

În cadrul acestei teze de doctorat am încercat să sintetizez experiența mea de grafician/artist vizual, cunoscător al tehnicilor clasice de imprimare, care, cu respect pentru tradiție, caută acele formule și reformulări ce pot îmbogăți arealul artelor vizuale contemporane.

Cuvinte cheie: matrice, tipar, gravură, tehnică, experiment, artă video, Pop Art, matriță, Fluxus, Graffiti.